

Nr 2.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående extra krigstidstillägg för senare halvåret av 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst; given Stockholms slott den 25 oktober 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

a) för beredande av extra krigstidstillägg för tiden från och med den 1 juli till och med den 31 december 1918 åt sådana f. d. befattningshavare, som avses i Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 mars 1918 (Svensk författningssamling nr 139) angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, å *extra tilläggsstat* för år 1918 under tionde huvudtiteln anvisa ett

förslagsanslag å kronor 1,365,000: —

b) förklara, att det extra krigstidstillägget skall till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han efter juni månads utgång avlidit, till hans stärbhusdelägare utgå med en tredjedel av vad å 1918 års senare hälft belöper av den pension eller det årliga understöd, varå krigstidstillägg beräknas enligt ovannämnda kungörelse av den 22 mars 1918, med iakttagande dock att det extra krigstidstillägget icke må överstiga 250 kronor; och.

c) besluta, att i fråga om det extra krigstidstillägget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i nyssberörda kungörelse finnes ifråga om krigstidstillägg stadgat; dock med iakttagande

att något avdrag å det extra krigstidstillägget icke skall ske för krigstidstillägg, som befattningshavare i denna sin egenskap må hava åtnjutit tidigare under året; samt

att den, som efter utgången av juni månad 1918 avgått med pension, å denna erhåller extra krigstidstillägg med ett belopp, motsvarande vad han i sådant avseende skolat uppbära, om han den 1 juli 1918 redan varit pensionerad, minskat med det extra krigstidstillägg, han såsom befattningshavare efter sistnämnda dag åtnjutit.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 oktober
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anförde efter gemensam beredning med cheferna för samtliga övriga departement följande.

Förut denna dag har jag för Eders Kungl. Maj:t anmält uppkommen fråga om beredande av extra krigstidstillägg för senare halvåret 1918 samt tills vidare under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst. Jag erinrade därvid om det yttrande, varmed jag den 18 innevarande oktober motiverat min hemställan om sammankallande av urtima riksdag för beredande av ökade krigstidstillägg, och vari även berördes vissa framkomna yrkanden om åtgärder för lättande av f. d. befattningshavares ekonomiska bekymmer i anledning av den alltjämt fortgående prisstegringen.

I det jag nu för Eders Kungl. Maj:t anmäler denna sistnämnda fråga, tillåter jag mig till en början lämna en kortfattad redogörelse för riksdagens tidigare beslut i ämnet.

1916 års
riksdag.

Vid 1916 års riksdag hemställde enskilda motionärer, »att riksdagen måtte besluta, att ett krigstidstillägg må utgå för år 1916 (eventuellt först för 1917) jämväl till de f. d. statstjänare, som åtnjuta pension eller understöd, vars sammanlagda belopp icke överstiger 800 kronor per år.» Motionärerna angåvo tillika vissa grunder för beräkning av krigstidstilläggets storlek.

Riksdagen ansåg sig emellertid på anförda skäl icke kunna tillmötesgå motionärernas framställning i vidare mån, än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 juni 1916 anhöll, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vad mån någon höjning av pensionsbeloppen för sådana pensionstagare, som uppbure låga pensioner och styrkte sig vara i behövande omständigheter, kunde anses av rådande förhållanden betingad, samt därefter till riksdagen, om möjligt redan år 1917, framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Vid föredragning den 21 juni 1916 av riksdagens berörda skrivelse fann Kungl. Maj:t gott anbefalla lönerregleringskommittén att verkställa ifrågavarande utredning samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill densamma kunde giva anledning.

Departements-
chefens
yttrande
år 1917.

Sedan lönerregleringskommittén inkommit med utlåtande i frågan, föredrogs ärendet i statsrådet den 16 april 1917, därvid dåvarande chefen för finansdepartementet framhöll, bland annat:

Den statstjänare, som vid avgången från sin tjänst kommit i åtnjutande av pension till belopp, som författningsenligt skulle utgå, kunde icke anses hava något som helst befogat anspråk på ytterligare underhåll från staten. Vid denna princip syntes det vara av vikt att framdeles som hittills fasthålla, i all synnerhet som ett motsatt förfaringsätt skulle betänkligt rubba den vid alla på senare tiden genomförda lönerregleringar tillämpade regeln, att befattningshavare själva skulle till viss del betala kostnaden för sin pensionering. Sålunda uttalade betänkligheter mot en stadigvarande förhöjning av utgående pensioner borde emellertid icke hindra, att staten trädde hjälpande emellan för att genom en *tillfällig* pensionsförhöjning i någon mån stödja de mest behövande bland dem, som ägnat sina krafter åt dess tjänst. Visserligen hade staten, såsom lönerregleringskommittén erinrat, redan på åtskilliga sätt,

exempelvis genom tillhandahållande av livsmedel till nedsatt pris samt genom skattelindringar, sökt hjälpa de mindre bemedlade att komma över dyrtidens hårdaste verkningar, men det vore uppenbart, att dessa åtgärder i endast ringa mån kunnat motväga den under senaste tiden inträffade oerhörda stegringen i priset på allt vad till livets nödortf hörd. Då statsverket alltså torde böra i någon mån söka lindra de av dyrtiden förorsakade svårigheterna jämväl för statens i behövande omständigheter varande pensionstagare, gällde det att taga ståndpunkt i fråga om understödets belopp och de begränsningar, som för dess utbetalande borde uppdragas.

Sedan dåvarande departementschefen därefter utvecklat de grundlinjer, enligt vilka, efter hans förmenande, krigstidshjälp borde tilldelas f. d. befattningshavare i statens tjänst, beslöt Kungl. Maj:t att avlåta proposition i ämnet till 1917 års riksdag i enlighet med en av departementschefen gjord hemställan.

I propositionen, som betecknades med nr 264, föreslogs, bland annat, att krigstidshjälp skulle utgå till varje dylik f. d. befattningshavare med 100 kronor, under iakttagande, dels att hans ifrågavarande krigstidshjälp samt pensions- och understödsförmåner icke finge överstiga tillhoppa 1,300 kronor för år räknat och dels att från åtnjutande av dylik hjälp undantoges ej mindre f. d. befattningshavare, som under år 1917 hade att erlägga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,200 kronor, hustrus taxering däri inberäknad, än även gift kvinnlig f. d. befattningshavare, vars man levde.

*Kungl. Maj:ts
proposition
i till 1917 års
riksdag.*

Första särskilda utskottet vid 1917 års riksdag, som hade att behandla ifrågavarande proposition, yttrade, att, ehuru väl, såsom i propositionen framhållits, den statstjänare, som vid avgången från sin tjänst kommit i åtnjutande av pension till författningens enligt belopp, icke kunde hava befogat anspråk på ytterligare underhåll från staten, hade utskottet dock, i likhet med Kungl. Maj:t, ansett, att staten borde med hänsyn till den av kriget förorsakade oerhörda stegringen i kostnaderna för livsuppehållet, träda hjälpande emellan för att genom en *tillfällig* pensionsförhöjning i någon mån stödja de mest behövande bland dem, som ägnat sina krafter åt dess tjänst.

*1917 års
riksdag.*

Sedan utskottet erinrat om innehållet av Kungl. Maj:ts proposition, anförde utskottet vidare, bland annat:

Utskottet hade ansett de av Kungl. Maj:t angivna begränsningarna vara väl snäva och därför föreslagit, att beloppet av ifrågavarande

krigstidshjälp måtte höjas till 150 kronor för en var f. d. befattningshavare, under iakttagande, dels att hans pensions- och understödsförmåner icke finge tillhoppa överstiga 1,500 kronor för år räknat och dels att från åtnjutande av dylik hjälp skulle undantagas f. d. befattningshavare, som under år 1917 hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade. Att från åtnjutande av krigstidshjälp undantaga gift kvinnlig f. d. befattningshavare ansåge utskottet icke lämpligt. En inom riksdagen väckt motion om beredande av någon krigstidshjälp åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas underhållstagare, vilka ej inbegripits i Kungl. Maj:ts proposition, syntes utskottet synnerligen behjärtansvärd. Dem tillkommande understöd vore bestämda med hänsyn till före kriget rådande förhållanden, och det vore uppenbart, att den av krisen föranledda stegringen i levnadskostnaderna drabbat dem synnerligen hårt. Utskottet ansåge sig böra i huvudsak tillstyrka bifall till ifrågavarande motion.

I övrigt hade utskottet ej funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan riksdagen bifallit en av utskottet i anslutning till ovan angivna grunder gjord hemställan, utfärdade Kungl. Maj:t den 19 juni 1917 kungörelse (Svensk författningssamling nr 367) innefattande föreskrifter i ämnet i enlighet med riksdagens beslut.

*Kungl. Maj:ts
proposition
till 1918 års
riksdag.*

Vid 1918 års lagtima riksdag framlade Kungl. Maj:t en den 18 januari 1918 dagtecknad proposition nr 11 angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst.

Enligt propositionen — som ej avsåg avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, rörande vilka särskild proposition förelades riksdagen — skulle krigstidstillägg för år 1918 till varje f. d. befattningshavare utgå med 150 kronor jämte 30 procent av pensions och understöds årsbelopp, dock tillhoppa med högst 600 kronor.

Då jag nyssberörda den 18 januari 1918 anmälde nämnda ärende inför Eders Kungl. Maj:t, erinrade jag, hurusom staten ansetts icke hava någon skyldighet att höja de pensioner, som tillerkänts f. d. stats-tjänare och till vilka dessa själva i stor utsträckning efter vissa fastställda grunder lämnat bidrag, men att detta emellertid ingalunda uteslöte, att staten av billighetsskäl borde göra något i syfte att förekomma, att dess uttjänta befattningshavares pensioner i följd av levnadskostnadernas alltjämt fortgående stegring bleve otillräckliga.

Sedan jag därefter redogjort för levnadskostnadernas stegring, anförde jag vidare till stöd för ovannämnda förslag.

»I första hand böra uppenbarligen de med låga pensioner avskedade befattningshavarna hjälpas. Men dyrtiden har nu varat så länge och sträckt sina verkningar så långt, att även de med jämförelsevis högre pensioner avgångna befattningshavarna i allmänhet torde vara i stort behov av statens stöd i den ojämna striden. Att härvidlag draga en godtycklig gräns, vid vilken delaktighet i dyrtidstillägget skulle bortfalla, synes mig föga tilltalande; och om ett dylikt streck, på sätt förra gången skedde, sattes vid skyldighet att för visst belopp betala inkomst- och förmögenhetsskatt, skulle sådant i någon mån motverka pensionärernas villighet att genom arbete bidra till sitt uppehälle. Då det emellertid är uppenbart, att de med låga pensioner utrustade pensionärerna i stort sett hava svårast att reda sig i dyrtiden, har jag tänkt mig, att dessa skulle jämförelsevis bättre tillgodoses samt att tillägget för de med högre pensioner försedda skulle bli relativt mindre än för de förra.»

Efter hemställan av dess särskilda utskott (utlåtandet nr 4) beslöt 1918 års riksdag att bevilja krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare med än högre belopp, än av Kungl. Maj:t föreslagits. Därjämte företogs vissa ändringar i fråga om de rörande krigstidstillägget i övrigt föreslagna bestämmelserna.

1918 års
riksdag.

Den 22 mars 1918 utfärdade därefter Kungl. Maj:t kungörelse (Svensk författningssamling nr 139) angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst. I denna kungörelse fastställdes, i överensstämmelse med riksdagens beslut, följande

Allmänna grunder för krigstidstilläggets utgående:

§ 1.

Krigstidstillägg tillkommer f. d. befattningshavare i statens tjänst — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare därunder icke inbegripna — vilka vid ingången av år 1918 voro berättigade till pension eller därmed jämförligt årligt understöd, som av Konung och riksdag till siffran bestämts eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder.

§ 2.

Krigstidstillägget utgår till varje dylik f. d. befattningshavare med 200 kronor jämte en tredjedel av ovanberörda pensions och understöds årsbelopp, dock tillhoppa högst med 700 kronor.

§ 3.

Pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilka under år 1917 haft att erlägga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor och fördenskull gått miste om dem eljest enligt kungl. kungörelsen den 19 juni 1917 tillkommande krigstidshjälp, må — om de under år 1918 icke hava att erlägga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade — uppbära, utöver det krigstidstillägg, som må tillkomma dem enligt § 2 här ovan, ett så stort belopp, som skulle hava såsom krigstidshjälp under år 1917 tillfallit dem, om de under sistnämnda år haft att erlägga dylik skatt för högst 1,400 kronor.

§ 4.

Befattningshavare, som efter ingången av år 1918 avgått med pension, erhåller krigstidstillägg med ett belopp, motsvarande vad han enligt § 2 skolat uppbära, om han vid årets början varit pensionerad, minskat med det krigstidstillägg han såsom befattningshavare under året åtnjutit.

§ 5.

Till f. d. befattningshavare vid statens järnvägar utgående pensioner från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning likställas i här ifrågavarande avseende med pension av i § 1 angivet slag.

§ 6.

Om till krigstidstillägg av nu ifrågavarande slag berättigad f. d. befattningshavare under år 1917 eller 1918 avlidit, inträder stärbhuset i den avlidnes rätt.

§ 7.

Krigstidstillägget utbetalas på en gång i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Framställningar om ökat krigstidstillägg.

Såsom jag ovan omnämnt, hava till Kungl. Maj:t inkommit framställningar, åsyftande en höjning av det till f. d. befattningshavare utgående krigstidstillägget. Därvid har framhållits, hurusom många f. d.

befattningshavare till följd av de alltjämt stegrade levnadskostnaderna räkat i formlig nöd.

Pensionärernas svåra ställning har beaktats jämväl i framställningar från andra än pensionärerna själva. Sålunda har den under slutet av nästlidne september månad här i Stockholm hållna tjänstemannakongressen, representerande ett flertal sammanslutningar av stats-tjänstemän, gjort hemställan om utanordnande av ett extra dyrtidstillägg redan för innevarande år åt f. d. befattningshavare i statens tjänst.

I mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 18 innevarande oktober angående sammankallande av en urtima riksdag framhöll jag, att behovet av skyndsamma åtgärder för en höjning av nu utgående krigstidstillägg gjorde sig gällande ej blott för befattningshavare i statens tjänst, utan även för f. d. befattningshavare, som avgått med pension. Vid övervägande av frågan om de personer, åt vilka dylikt ökat tillägg bör beredas, och de närmare villkoren därför torde det av skäl, som jag förut i dag vid anmälan av frågan om extra krigstidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst andragit, vara lämpligast att ej avvika från de grunder, som i förenämnda hänseenden antagits av årets lagtima riksdag.

Departementsschefen.

Vad åter angår spørsmålet om det extra krigstidstilläggets storlek och om den tid, för vilken detsamma bör utgå, har Kungl. Maj:ti i fråga om nuvarande befattningshavare i statens tjänst, med utgångspunkt från det nu utgående procentuella krigstidstillägget, beslutit att till grund för den proposition, som skall föreläggas den sammanträdande urtima riksdagen, lägga den principen, att dessa befattningshavare må för senare halvåret 1918 erhålla ett procentuellt lika stort extra krigstidstillägg, som för nämnda halvår förut tillkommit dem. Givetvis bör motsvarande princip följas, då det gäller att i förevarande fall bestämma det extra krigstidstilläggets storlek och tidpunkten, från vilken detsamma må utgå. I nyssnämnda proposition har därjämte föreslagits, att extra krigstidstillägg skulle få i förskott utbetalas under år 1919 intill dess, efter beslut av 1919 års riksdag, kungörelse om sådant krigstidstillägg utfärdats och trätt i kraft. Enär emellertid årets lagtima riksdag — som medgivit befattningshavare i statens tjänst att under år 1919 uppbära visst förskott i avräkning å det krigstidstillägg, vilket sedermera kunde varda dem beviljat för år 1919 — icke ansett något dylikt förskott böra ifrågakomma beträffande f. d. befattningshavare, torde jag icke heller beträffande det extra krigstidstillägget åt denna kategori böra ifrågasätta någon dylik utbetalning i förskott. Jag erinrar

också om att pension och därmed jämförligt understöd brukar utbetalas i efterskott kvartalsvis sålunda, att första utbetalningen under året i allmänhet infaller först efter mars månads ingång. Vid nämnda tidpunkt läser emellertid riksdagens beslut i frågan rörande krigstidstillägg under år 1919 vara, om ej redan meddelat, likväl så nära förestående, att tidsvinsten för vederbörande pensionärer ej bleve avsevärd. Där emot skulle en dylik utbetalning — vilken givetvis ej kunde avse längre tid än till dess 1919 års riksdag hunnit taga ståndpunkt till frågan — med avseende å tillämpningen vålla avsevärda svårigheter.

I fråga om de närmare villkoren för det extra krigstidstilläggets utgående läser, som ovan nämnts, de av årets lagtima riksdag antagna grunderna böra vinna tillämpning. Dock torde ett tillägg eller förtydligande i visst avseende vara av behovet påkallad. Enligt § 4 i ovan nämnda kungörelse den 22 mars 1918 skall befattningshavare, som efter ingången av år 1918 avgått med pension, erhålla krigstidstillägg med ett belopp, motsvarande vad han skolat uppbära, om han vid årets början varit pensionerad, minskat med det krigstidstillägg, han såsom befattningshavare under året åtnjutit.

Därest denna bestämmelse skulle vinna tillämpning jämväl i fråga om det extra krigstidstillägget, skulle följden bliva den, att befattningshavare, som avgått t. ex. under mitten av året, i regel icke skulle komma i åtnjutande av något som helst extra krigstidstillägg. Det är emellertid icke överensstämmande med vare sig rättvisa eller billighet, att någon av denna orsak uteslutes från ett extra krigstidstillägg, som eljest ansetts böra komma alla dem till godo, vilka förut tillerkänts krigstidstillägg eller krigstidshjälp. Det synes mig därför vara riktigast, att ovannämnda bestämmelses tillämpning inskränkes att avse allenast det fall, att någon i egenskap av befattningshavare tillerkänts *extra* krigstidstillägg.

Vad angår kostnaden för det ifrågasatta extra krigstidstillägget till f. d. befattningshavare, så torde densamma kunna beräknas på följande sätt: Det särskilda utskottet vid 1918 års lagtima riksdag uppskattade kostnaden för det av riksdagen sedermera beviljade krigstidstillägget till 4,300,000 kronor. Antalet pensionärer beräknades samtidigt till 7,864. Då av nyssnämnda summa skulle till en var av pensionärerna utbetalas ett engångsbelopp av 200 kronor, belöper sig alltså kostnaden för den efter viss procent av pension eller understöd utgående delen av krigstidstillägget i runt tal till 2,730,000 kronor för hela året och till 1,365,000 kronor för halvt år.

På grund av vad jag sålunda anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) för beredande av extra krigstidstillägg för tiden från och med den 1 juli till och med den 31 december 1918 åt sådana f. d. befattningshavare, som avses i Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 mars 1918 (Svensk författningssamling nr 139) angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, å *extra tilläggsstat* för år 1918 under tionde huvudtiteln anvisa ett *förslags-*

anslag å kronor 1,365,000;

b) förklara, att det extra krigstidstillägget skall till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han efter juni månads utgång avlidit, till hans stärbhusdelägare utgå med en tredjedel av vad å 1918 års senare hälft belöper av den pension eller det årliga understöd, varå krigstidstillägg beräknas enligt ovannämnda kungörelse av den 22 mars 1918, med iakttagande dock att det extra krigstidstillägget icke må överstiga 250 kronor; och

c) besluta, att ifråga om det extra krigstidstillägget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i nyssberörda kungörelse finnes ifråga om krigstidstillägg stadgat; dock med iakttagande

att något avdrag å det extra krigstidstillägget icke skall ske för krigstidstillägg, som befattningshavare i denna sin egenskap må hava åtnjutit tidigare under året; samt

att den, som efter utgången av juni månad 1918 avgått med pension, å denna erhåller extra krigstidstillägg med ett belopp, motsvarande vad han i sådant avseende skolat uppbära, om han den 1 juli 1918 redan varit pensionerad, minskat med det extra krigstidstillägg, han såsom befattningshavare efter sistnämnda dag åtnjutit.

I förevarande hemställan instämde statsrådets övriga ledamöter.

Hans Maj:t Konungen biföll vad statsrådet sålunda hemställt; och skulle proposition till riksdagen avlätas av den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Bengt Arfwidson.